

D. D.
DISSERTATIO HISTORICO - POLITICA,
DE
IRRUPTIONE
SVECORUM
IN
HOLSATIAM,
DUCE THORSTENSONIO
FACTA,

QUAM
A FACULTATE PHILOSOPHICA APPROBATAM
PUBLICO EXAMINI MODESTE DEFERUNT,

AUCTOR
FRIDERICUS PRYSS

ET
RESPONDENS
ANDREAS TENGBLAD, INGEN. FIL.
WESTRO-GOTHUS,

DIE XV. APRIL. ANNO MDCCLXI.
L. H. Q. A. M. S.

ABOÆ, Impress. JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL,

Sac Ræ
MAXIMÆ, MAGNÆ
VI-

Illustissimo & Generosissimo DOMINO,
D: NO A D A M O
FREDENSTÆRNA,
Sup. Judicii M. Duc. Finl. PRÆSIDI
Gravissimo,

Nec
CONSILIARIIS &
Nobilissimis,
MÆCENATIBUS
Maximis,

NE mihi succenseatis, MÆCENATES & PA-
limina aditum sibi querere audeat incultior
recundo incedit gressu. Metuit enim, ne VOBIS,
curarum mole quotidie distinemini, molestiam pa-
reddit, VESTRA, quam omnes suspiciunt, singu-
res. Adspiciatis igitur, supplex oro, me ad aram
faventissima, atque Dissertationem hancce, Tantis-
cram esse patiamini. Sic ego pro omnigena VE-
stana fundere vota, nunquam desistam. Perman-
Generosissimorum, Nobilissimorumque

Cultor de-
ANDREAS

M: TIS
& SPECTATÆ FIDEI
RIS,

Perillustri & Generosissimo DOMINO,

**D: NO J O H A N N I
LAGERFLYCHT,**

Sup. Jud. M. Duc. Finl. V. PRÆSIDI Adcuratissimo,
EQUITI Aurato de Stella Polari,

NON

ADSESSORIBUS,

Consultissimis,

& PATRONIS

Benignissimis,

TRONI *Benignissimi*, quod ad sancta VESTRA
mea *Musa*. Inter *Spe*n metumque fluctuans ve-
diæ Themidos Tutoribus qui maxima-
riat. At metum extenuat, ipsamque alacriorem
laris Gratia erga ingenuos artium liberalium cultu-
Gratie VESTRÆ properantem, fronte, ut soletis,
PATRONIS dignam, Nominibus VESTRIS sa-
STRA felicitate, in Pylios annos duratura, calidis-
surus

NOMINUM VESTRORUM

notissimus,

TENGBLAD.

A MONSIEUR
CHARLES GEORGE
LILLIE,

Major au Regiment d' Infanterie, Et Chevalier de
l' Ordre de l' Epée,

MONSIEUR,

IL se presente aujourd'hui l' occasion la plus favo-
rable de marquer à mes Bienfaiteurs la reconnoi-
sance, que je Leurs dois. Monsieur Vous êtes un des
Principaux de ce rang, qui m' avez genereusement
accablé de bienfaits non seulement pendant mes agré-
ables sejours auprès de Vous, mais aussi plusieurs fois
depuis ce tems-là. Aussi je ne saurois me dispenser
de Vous presenter cet Ouvrage Academique, que je
viens de soutenir. Agréez donc Monsieur, je Vous
en supplie, cette petite offrande comme une marque,
quoique très foible, de la plus parfaite reconnoissance.
Il ne me reste, qu' à prier Le Tout-Puissant, qu' il
daigne accorder à Vous, Monsieur, à Madame la Com-
tesse & à toute Votre illustre Famille, toutes sortes
de prosperites desirables. Ces sont des Voeux ardents,
dont s' occupera un coeur, qui Vous sera dévoué jus-
qu' à derniers soupirs. Je suis avec la plus profon-
de veneration

MONSIEUR

Votre très humble & très obeissant
serviteur

ANDRÉS TENGBLAD.

VIRIS

Admodum Reverendis atque Præclarissimis

D:no Mag. JOH. T. HELSTADIO,
PASTORI in Lyrestad meritissimo, Adjacentisque:
Distriktus PRÆPOSITO dexterrimo.

D:no Mag. AXELIO PET. LUTH,
PRÆPOSITO & PASTORI in Elistad
dignissimo,

D:no Mag. SV. A. FÆGERSTEN,
PASTORI in Hellstad Aducatissimo,
AVUNCULORUM loco nullo non tempore suspi-
ciendis, colendis.

Fluxit tandem dies multis expetitus votis; quo pluri-
ma benignitatis Vestrae in me propense cumulata do-
cumenta, publice agnoscere liceat. Cum vero plura sint,
quam ut numerum eorum inire queam; præstat tacito,
sed devoto pectore eadem premere, quam jejune cele-
brando, lucem, quam meruerunt nitidissimam, obscura-
re. In tesseram tamen gratissimæ mentis, quam red-
hostimenti loco Vobis offero, præsentem Dissertationem,
alieno licet Marte elucubratam, sacram Vobis facere
volui, debui. Faxit summus rerum Arbiter, ut in
Ecclesie emolumentum certissimum Vestrorumque sola-
tium exoptatissimum perdit vivatis, vigeatis, floreatis!
Sic ardenti pectore voveo, ad urnam permanfurus.

Admodum Reverendorum atque Præclarissimorum.
NOMINUM VESTRORUM

humillimus Cultor
ANDREAS TENGBLAD.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo

D: NO CHRISTIERNO
BRANDELIO,

Ecclesiæ, quæ Deo in Ullervad & Ek colligitur, Com-
ministro meritissimo,

PARENTI CARISSIMO.

Terra licet gremio concludat pondera multa,
Cuncta sed ingratus pondere vincit homo.
Munera nam recipit, sed pectore cuncta recondit
Ingrato, verum reddere nulla studet.
Hæc ego, dum memini, vereor ne crimine tali
Commaculer, grates reddere qui nequeam.
Dinumerent alii, celebrent benefacta Parentum,
Non constant numero maxima dona Patris.
Namque mihi vestes alimentaque suppeditavit,
Et quorum indigui defuit usque nihil.
Te Duce, nam didici Musarum volvere pensa,
Virtutis lautas deliciasque sequi.
Ast ego quid referam? Qui tot benefacta rependa n?
Usque piam mentem suscipe Care Pater.
Te semper maneant, voveo, felicia fata,
Absint & semper cuncta sinistra procul!
Vivas & nobis multos per Nestoris annos,
Denique grandævus limina scande Poli!

PARENTIS DILECTISSIMI

Filius obedientissimus,
ANDREAS TENGBLAD.

I. N. J.
PRÆFATIO.

Magnas rerum conversiones, magna
plerumque antecedunt præfagia, nec
nisi post varios, eosdemque vehemen-
tes, motus ad placidam quietem, ubi
semel commota fuerit, reducitur atmosphæra; quid
igitur mirum, nulla adhuc tempora existisse tur-
bulentiora illis, quæ inclytam illam pacem West-
phaliensem quam proxime præcesserint; in qua sci-
licet, discussis ignorantix nebulis, Systema Europæ
politicum, uti firmum & stabile, ita & magis uni-
versale, constitutum novimus. Religio, qua vix da-
tur aliud quidquam ad animos mortalium commo-
vendo efficacius, prima jecerat discordiarum se-
mina, quæ postmodum incredibile quantum fovit
& auxit habendi ac imperandi libido; adeo ut tot
populi bello dissentii, quibus ceteroquin nihil fere
commune erat, in eo tamen conspiraverint, ut pro
religione & libertate singuli dimicaverint. Erat i-
gitur per integrum orbem nostrum velut fermentatio
A
genera-

generalis: ad arma ruebant populi, atque de adse-
 rendis suis juribus vindicandisque ignominiiis lo-
 quebantur Principes; sed, quod mireris, in genera-
 li adeo omnium motu, pauci, quo vellent, ipsi scie-
 bant, paucissimi rationem fini obtinendo aptissimam,
 debita prudentia eligere didicerant. Hispani, qui-
 bus ex amplissima monarchia, præter nomen & me-
 moriam vix aliud supererat, incredibili contumacia,
 infelici bello occupabantur, eam unice ob causam,
 quod ignominia sibi ducerent, victos sese fateri a
 populo, quem vincere se posse, iam jam desperabant.
 Galli mutuis debilitati inimicitiis, & civilibus ja-
 ctati fluctibus, nec non longinquis fatigati bellis;
 vix magni Richelii & Mazarini industria, avitam
 tuebantur gentis gloriam. Angli, potentiam Principi-
 pis sui intra justos limites redacturi, omnes trans-
 gressi sunt æquitatis & justitiæ cancellos; infelicique
 probarunt exemplo, quam difficile sit in turbato
 reipublicæ statu cavere, ne summum jus summa
 interdum evadat injuria. Nec vero mitior rerum in-
 septemtrione facies. Svethia tribus, eisdemque con-
 tinuis, bellis vexata, vix in Regis sui sagacitate, po-
 pulique invicta fortitudine inveniebat, quod tot po-
 tentibus simul opponeret hostibus. Contra ea Mo-
 schovitarum gens, Europæ populis hactenus fere i-
 gnota, Polonorum machinationibus & Pseudo-De-
 metriorum factionibus, penitus exhausta vel miseria
 sua inclarescere cœpit. Accedebat vero omni-
 bus his Europæ malis illud gravissimum, quod Ger-
 mania, istud cultissimarum gentium domicilium, ci-
 vilis

vilis belli incendio penitus fere conflagraverat. Imperatores namque ex domo Austriaca orti, potentia sua tumidi, in libero hoc imperio amplissima exercebant illimitatæ potentiaæ jura; atque ut armorum vi omnia se effecturos putabant, ita nihil minus, quam universale n̄ meditabantur orbis Christiani monarchiam. In tanta rerum omnium confusione, haud sine insigni admiratione totius Europæ, caput super reliquas erigere cœpit Svecorum gens; quæ, devictis tandem Moschovitis, domitisque Polonis, ambitiosis Imperatorum Germanicorum con iis obviam ire, atque immanem eorum potentia n̄ intra justos iterum coërcere æquitatis cancellos sustinuit. Quemadmodum vero umbra corpus, ita quoque mordax grandia facta sequitur invidia; quod quam verum sit, sole meridiano clarius testatum fecit nonnullorum fœ e atorum perfidia; qui, gloriam generosi adeo facti liberatoribus suis invidentes, progressibus eorum quo demum cunque modo possent, remoras nectere haud dubitarunt. Hoc cum de illis valeat, quibus magnitudo tam periculi imminentis, quam beneficii accepti e memoria nondum exciderat, quid mirum, Danos, uti fortitudinis gentis nostræ perpetuo æmulos, ita gloriæ & felicitatis quondam invidos, non nisi lippis oculis stupendos Svecorum progressus ea tempestate aspexisse? Constituerunt itaque laureas, quas Sveci contra ipsorum aliorumque populorum opinionem reportaverant, in ipsa bellorum alea illis eripere; simul vero, ubi variis modis, variisque motibus nostrorum excitaverant indignationem, ulterius

procedentes, atque quid in animo gererent palam professi, bellum minati, sed ipsi tamen inopinate prius laceffiti, armis Svecorum penitus succubuerunt. Scilicet cum Svecis abunde constaret, bellum cum Danis inevitabile instare, nisi ultro e Germania secedere, fructusque victoriarum suarum pro derelictis habere vellent; cumque lusiones & injuriæ a Danis nobis illatæ cum jam attigissent gradum, ut neque salvo regni honore ferri, nec integra civium & imperii felicitate amplius tolerari possent; jura sua vi ab insultibus Danorum vindicare decernunt Ordines Regni Anno 1643 Holmiæ congregati, tempus simul reliquasque belli circumstantias, Reginae arbitrio relinquentes (a). Præerat vero iisdem temporibus exercitibus Svecorum in Germania Mars ille Gothorum Torstenſonius, cujus uti jam antea omnibus sese probatam fecerat prudentia atque sagacitas, ita hunc quoque jam potissimum eligere voluit Regina, qui novo huic bello Dux præficeretur. Quemadmodum vero hic, communicatis antea cum Regina consiliis, instructis copiis, provinciis Danorum jam dudum instabat, ita nec occasionem dimisit, sed cognito Ordinum Regni Reginaque decreto, fluvii instar vehementis, Holsatiam inundavit; urbes & munimenta, partim primo impetu, partim etiam renovatis oppugnationibus, in suam potestatem redigens. Prout vero dissimulando optime res nostræ adhuc processerant, ita nec directe adeo propositum suum statim testatum fecit, ut non locus adhuc adversariis credendi concederetur, Svecos ni-

hil

hil aliud agere, quam ut tuta sibi quærant hibernacula; donec tandem ineunte Anno 1644 aperta subsequeretur belli indictio (b), rationes simul perhibens gravissimas, quibus permoti Sveci ad arma capescenda, nolentes volentes coacti fuerant. Quantum invidiam atque quot sinistra judicia hoc bellum Svecis promeruerit, neminem nisi historiæ recentioris ævi plane rudem latere potest. Cum vero non tantum Danici scriptores, sed alii quoque, quos a partium studio vacuos esse deceret (c), injustitiæ nos propter hoc factum sæpius arguant, haud abs re alienum nobis visum est, quæ his iniquis sententiis juste reponi & possint & debeant paucis exponere. Te simul B. L. qua par est observantia rogantes, velis præsentis æquitatis Svecorum qualescunque vindicias, æqui bonique consulere.

(a) Puffendorf, Comment. De Reb. Svec. Libr. XV. §. 87. (b) Holberg Dan. Riges Hist. T. II, p. 842. (c) Inter hos merito notandus Gallicus Scriptor Vauciennes in libro, cui titulus *Memoires tirés des dépêches de Chanut T. I. p. 1. &c.* cujus verba vel ob stili acerbicatem hic adferimus: *Pendant que tous les Princes de l' Europe étoient assemblés à Munster, pour rendre la paix à l' Allemagne & terminer une guerre qui l' avoit désolée depuis trente ans, la Suède, enfiée par les victoires & les heureux succès qu' elle avoit eu, s' imagina que tout lui étoit permis, & que les moindres soupçons que lui donnoient ses voisins, suffisoient pour la traiter d' ennemi. Sur ce fondement elle fit entrer de l' improvisé une Armée dans le Danne mark, & comme elle surprit ces Provinces, qui n' y songeoient pas, elle y jeta l' épouvante, & y fit en peu de tems des grands progrès,*

§. I.

UTi ex omnibus animantibus nullum ad mutuam felicitatem vel promovendam vel turbendam homine aptius, ita nec ullos sibi magis prodesse vel obesse posse, quam qui communibus utuntur limitibus, extra omnem positum est dubitationis aleam. Quemadmodum vero depravata omnino est mortalium indoles, adeo ut cum aliorum etiam detrimento, commoda sua promovere haud raro studeant, accedente inprimis potentiae incremento, quo sibi immunitatem injuriæ illatæ pollicentur; sic cautelas contra vicinorum insultus sollicite adhibere, uti more jam firmavit necessitas, ita primum mortales edocuit tenerrimus se suosque conservandi affectus. Prout vero iniquum & nefando systemati Hobbesiano omnino conveniens esset, aliorum temere turbare felicitatem, ne nostra ab illis prius convellatur; ita nec hæ cautelæ alium in finem adhiberi debent, quam ut pax & securitas facta tectaque maneat. Unde prono statim fluit alveo, ab earum natura quam maxime abhorrere, illas eo usque extendi, ut machinationes & quævis consilia, in perniciem vicinorum tendentia, sub se complectantur. Porro, ut media fini intento semper proportionata esse debent, ita necesse est, ut cautelarum quoque dentur modi & gradus, cum ceteroquin facile fieri possit, ut nobis prospicientes, securitatem aliorum, etiam vi non illata, turbemus. Ut taceam difficile admodum esse, ab ejusmodi cautelis, extra omnem modum continuatis, nequitiae & insidiarum suspicionem remove. His jam

jam præmissis, dispiciendum venit, num varii illi motus, quibus per integrum istud tempus, quo vicinia sua arma per Germaniam circumtuleraut Sveci, Dani distinebantur, pro innocuis adeo cautelis haberi queant, ut iisdem nihil aliud quæsierint, quam ut propriam securitatem extra omnem teli jactum collocarent. Erat igitur Svecis hoc tempore cum Polono incerta pax, cum Cæsare certum idemque simul quam maxime anceps bellum, incerta fortuna, lubrica fœderatorum fides; quibus si addas regnum diutino bello, ære militibusque exhaustum, facile colliges, Svecos ea tempestate nullam omnino justam timoris causam Dano præbere potuisse. In Daniam vero jam transfretantes, ibi arma undique circumferri, militem scribi, & omnia ad bellum parari deprehendimus, licet quis hostis esset, aut quorsum hi tenderent adparatus, nemo hariolari posset (a). Dicat vero quispiam, omnia hæc molimina ad coërcendam Hamburgorum arrogantiam tetendisse (b); plures tamen sese offerunt rationes, quæ Svecos his petitos fuisse confirmant. Si enim vel illud omittamus, licet idem haud omnino omittendum sit, quod Dani partim altam pacem, partim etiam fidam amicitiam cum omnibus circumjacentibus populis colentes, contra nullam aliam gentem bellum moliri potuerint; vel inde tamen nostra corroboratur opinio, quod non tantum Regem Daniæ belli gerendi quam maxime cupidum esse, testatus sit Bauduissius, Polonorum in Dania legatus (c), verum insuper ipse Christiernus IV, se cum Svecis serius ocyus collisurum palam professus

fessus sit (*d*). Sic itaque, discussis dubitationum nebulis, ultro sese nobis conspicienda præbent Danorum arcana Politica, &, quæ ab illis pro cautelis quam maxime innocuis vulgo venditari solent, revera nihil aliud sunt, quam iniqui affectus documenta, quo felicitatem aliorum injuste turbatum iverunt. Accedit vero huic sententiæ egregium vel inde robur, quod uti nihil aliud bellum retardare dixerit idem, cujus modo mentionem fecimus, Bauduisius, quam ut Rex Daniæ ordinum regni suffragia obtineret (*e*); ita nec nisi post comitia, Anno 1642. Hafniæ in Februario habita, debito fervore processerint belli adparatus (*f*). Solent vero Dani inter alia argumenta, hoc inprimis ad suam causam palliendam adducere, quod scilicet istud, cujus nos eos arguimus, clandestinum odium, cum candore, quo fidem Svecis ad Nordlingam prostratis, & postmodum quoque sæpius inconstanti fortuna luctantibus, inviolatam servaverint, simul constare non possit (*g*). Hoc autem argumento, licet in se quam maxime specioso, neminem moveri confidimus, nisi sagacissimi ingenii Christierni omnino ignarum. Intelligebat namque Princeps acutissimus, quod, si iis temporibus a partibus Cæsareorum sese collocaverat, omnis statim inter belligerantes sublata fuisset virium æqualitas, quo libertas Germaniæ, non minus quam religio Evangelica, in idem facile incurrere potuissent periculum, a quo non ita pridem tot tantisque Svecorum studiis fuissent liberatæ. Intererat autem Danorum, ut Sveci & Cæsarei mutuis sese contererent præliis, partim ne

poten-

potentia alterutrius illis olim timenda evaderet, partim etiam ut ubi ad pacem perventum fuerat; eo facilius & gloriam & præmium liberatæ Germaniæ sibi adferere possent. Hoc satis superque inde colligi potest, quod cum, durante bello Germanico, nunquam magis quieti fuerint Dani, quam ubi, mortuo GUSTAVO ADOLPHO, omnia Svecis adversa viderent (b), simul vero nunquam magis hisce rebus intenti, quam ubi, bello propemodum ad finem redacto, in eo omnes essent, ut pacis conditionibus ultimam admoverent manum, ipsi hoc artificio demonstraverint, se sub umbra publici commodi, privato tantum litare voluisse. Nec vero multum difficultatis nobis parit illa objectio, quæ ex rapidis Torstensonii progressibus demonstrari solet, Danos alma pace fruantes, nihil hostile meditados fuisse. Si enim omnia ea, quæ vel Ducis hujus tribuenda sunt prudentiæ, non minus quam ista, quæ militis Svecani fortitudo ultro sibi vindicat, silentio essent prætereunda, nihil tamen aliud hæc demonstrat propositio, quam quod Dani, ad aggrediendum parati, fulmina in Svecos directæ, ab his vero opportune retorta, ipsi excipere sint coacti; tristi sic exemplo antiquum illum probantes canonem, hostem utut impotentem haud quamquam esse contemnendum.

(a) Holberg. Dannemarks Riges Hist. T. II. p. 829. &

30. (b) Puffend. Comment. De Reb. Svec. Libr. XV. §. 77.

(c) Idem. Libr. cit. §. 77. (d) Idem Libr. cit. §. 77. (e) Id.

Libr.

Libr. cit. §. 75. (f) Holberg loc. supra cit. (g) Idem Libr. cit. T. II. p. 834. & 36. (h) Arckenholtz Memoires de Christine T. I. p. 22.

§. II.

EVoluta sic prima quæstione, ad reliquas quæ que enucleandas, sensim jam nobis viam pandimus; atque quemadmodum motus Danorum interni, pro innocuis cautelis, ad conservationem sui unice tendentibus, ita omnino haberi non possint, ut potius ad tollenda præmia, ob publicam libertatem tricennali bello defensam nobis debita, conspiraverint, ceu modo a nobis satis, ut existimamus, evictum fuit, ita vel hinc quid de foederibus cum Svethiæ hostibus vel palam vel clanculum initis, haberi debeat, facile colligi potest. Prius vero, quam nobis ulterius progredi liceat, necesse est, illud remove obstatulum, quo omnia ceteroquin nostra ratiocinia se facile eludere posse existimant dissentientes. Nervus igitur argumentorum, quibus tanto successu erga nos utuntur, eo imprimis redit, quod sibi licitum fuisse existiment, foedera cum Principe quocunque, etiam Svecis inimico, pangere, quamdiu demonstrari non posset, hæc in nostram tendere perniciem (a). Speciosa certe rationandi methodus, sed quæ argutiis utunque munita, in ipsa rerum natura fundamentum habere nequit. Etenim quo demum cunque modo calculos subducere velimus, inconcussum tamen manebit, foedera inter Principes nunquam iniri, nisi quæ ad securitatem mutuaque commoda invi-

ccm.

cem promovenda conducant, cum ceteroquin vana prorsus essent, inutilia atque pro verborum lulis unice habenda. Hinc vero sequitur, quod qui foedus cum Principe quocunque inierit, atque sic se ad commoda ejus promovenda obtinuerit, simul quoque ad vires illi directe vel indirecte subministrandas obligetur, quibus cum ille necessario contra hostem suum utatur, palam est, hunc isto pacto quam maxime laedi. Non equidem negamus, populos, qui neutri parti in bello sunt addicti, cum utroque simul belligerantium commercia exercere, atque amice vivere posse; sed præterquam, quod & tum omnia ut circumspecte fiant, expresse non raro cautum esse soleat, ne tales merces in commercio veniant, quarum in bello peculiaris est usus, ita simul observandum, neutralitatem hanc tunc statim cessare, quamprimum inter neutrales & alterutrum litigantium exactius accedat amicitiae vinculum. Sed quid opus est, ut multi simus in convellendo principio in se utut admodum iniquo, sed quo tamen vel maxime posito, parum omnino lucrati fuissent Dani, utpote qui nedum conditionem illam, sub qua tantum id firmum existimant, satis tueri valeant? Evincit vero huius asserti veritatem vel illa inter Daniæ Hispaniæque Regem confederatio, quam plurimorum auctorum testimoniis confirmatam nedum ipse, utut vellet, vanam pronunciare ausus est illustris Holbergius (b). Erat vero hujus ea indoles, ut Hispani Danique conjunctis viribus Svethiam aggrederentur, instructaque

classe impedirent, ne auxilia e Germania venirent;
 qua ratione patriam nostram facile se oppressuros
 fore existimabant. Spem vero ita eventus fefellit,
 ut, classe Hispanorum a Belgis sub auspiciis Marti-
 ni Trorup victa & dissipata, omnia quoque simul
 in cassum iverint ambitiosa Danorum conamina.
 Sed hæc tamen, utpote minus tunc nota, atque
 inter arcanas negotiationes merito referenda, non
 ita multum Svecis suspecta esse potuerunt; quin po-
 tius crebræ illæ ad Polonos Russosque legationes,
 singulari prorsus modo Nostorum excitarent atten-
 tionem, utpote quæ præsentius malum nobis por-
 tendere videbantur. Obversabatur enim Svecorum
 oculis, non modo illud privatum utriusque populi
 in nosmet odium, verum & illud, quod cum Da-
 nis commune haberent, propterea quod singulorum
 æqualiter interesset, ne in nimium accresceret
 Svecorum potentia. Nec tamen ita solis suspicio-
 nibus innituntur nostra ratiocinia, ut non gravio-
 res etiam rationes in medium proferre valeamus.
 Commemorat igitur Puffendorpius, historicus, si quis
 alius, certe maxima fide dignus, Legatum e Poloni-
 a in Daniam missum, litteris fiduciariis non tantum
 a Rege instructum, sed a proceribus quoque variis,
 Sveco infestissimis (c). Quibus verbis satis evinci-
 tur superque, hanc legationem nobis perquam fuisse
 adversam. Nihilo tamen minus hic in Dania ita
 fuit exceptus, ut eundem gratissimum fuisse depre-
 hendamus; namque non una vice, sed sæpius col-
 loquio Regis non publico tantum, sed privato &

maxime familiari dignatus est (d). Sed neque do-
 li vacuum fuisse Danorum cum Russis renovatam a-
 micitiam; vel hinc patet, quod Legati cum Comite
 Waldemaro in Moschoviam missi, simul quoque in
 commissis habuerint, ut non tantum Poloniae Re-
 gem certiores facerent, ipsi neque nunc neque in
 posterum ex hac confœderatione quidquam timen-
 dum esse; verum etiam expresse eum admonerent,
 præsidium ipsi potius circumponi, ubi ad certamen
 cum Svecis perventum fuisset (e). Præterea quis
 sibi unquam persuadere posset, Principem gloriæ a-
 deo avidum, ac fuit Christiernus IV, ita in omni-
 bus ad nutum legatorum Czari sese gessisse, ac eum
 fecisse novimus (f), nisi aliæ fuissent majoris mo-
 menti rationes, quæ eum ad conservandam Russo-
 rum amicitiam permoverant; adeo ut valde proba-
 bile sit, res primum eo modo dispositas fuisse, ac
 ista indicant verba Bauduisii: *pacem statim in Ger-
 mania fore, ubi Poloni, Dani & Russi, diversis locis
 Syethiam invaderent* (g). Quid? quod & istud tan-
 dem haud sua destituatur probabilitate, conditiones,
 quas Polono fecit Legatus Cæsareus, Comes Staren-
 bergius, ut scilicet prætentionem suam in Syethiam
 accepta refusione, Dano transcriberet, svasu Dani
 factam fuisse, inprimis cum non tantum omnes cir-
 cumstantiæ hoc innuere videantur, sed & effatum
 probet ipsius Starenbergii, Danum iterum suum ius,
 Comiti Valdemaro, futuro Czari generi, fore co-
 missurum (h), atque sic hæc ipsa evaderent opi-
 ma spolia, quibus Russus in bellum contra Svecos
 auiceretur.

(a) Holberg. Dan. Rig. Hist. T. II. p. 842. (b) Id. Libr. cit. p. 805. (c) Com. De Reb. Svec. Libr. XV. §. 75. (d) Idem Libr. cit. §§. 75. & 77. (e) Idem Libr. cit. §. 78. (f) Holberg. Libr. cit. p. 827. (g) Puffend. Com. De Reb. Svec. Libr. XV. §. 76. (h) Id. Libr. cit. §. 75.

§. III.

Quemadmodum bellum nunquam minori periculo, majorique geri successu, quam ubi in hostium ditiones illud translatum fuerit; plurima demonstrant exempla; ita simul, invictos ceteroquin populos, facili omnino domitos fuisse negotio, ubi civilis belli incendio in ipsis eorum visceribus excitato, propriis corruerint armis, omnium temporum satis superque probant historiæ. Transeat Hannibal Alpes, atque in medio Italiæ cruentos reportet triumphos, quamdiu discordias, malorum omnium fomites atque matrices, inter Carthaginienses fovant aluntque Romani, parum omnino efficiet, sed tot tantarumque gentium victor, ipse tandem victus, leges, a Scipione sibi latas, accipere cogetur. Hæc & similia secum meditati Dani, omnes conatus suos vanos judicarunt, nisi in ipso Svethiæ regno, machinationibus suis dissensiones excitare valerent; hoc vero facto, se palmas, quas sibi destinaverant, facile obtenturos, protinus suspicabantur. Talia vero molientibus nec occasio deerat. Versabatur namque circa hæc tempora adhuc in Svethia, Regina, magni GUSTAVI conjux & vidua, quam uti Regni præfectibus, non minus quam nationi-

nationi Svecanæ infestam omnes jam noverant (a); ita ipsam in suas perducere partes, ambitiose quasi-
verunt Dani. Ne vero quid his conaminibus deesset, profanare insuper sanctissima Gentium jura, legatorumque illibato candore abuti non dubitarunt. Qui igitur ad amicitiam inter ambo Regna alendam, tunc temporis aderat Petrus Vibe, his quoque simul vacaret clandestinis cum Regina commerciis. Meditabatur autem illa evasionem e patria, atque cum hunc in finem Danorum indigeret auxiliis, hos neque actionis gravitas, neque vindicta offensi populi, certissime insecutura, impedire potuerunt, quo minus Reginae, insciis illis, penes quos tum summa erat potestas, regnum relinquenti, primum auxilio essent, mox vero perfugam apud se reciperent. Insurgunt hic Dani, atque nihil se fecisse contendunt, nisi quod hospitalitati, decoro & memoriae tandem magni GUSTAVI summo jure deberetur (b), quodque præterea Svecis nullo modo noxium & perniciosum esse potuerit. Immeriti sic equidem huic actioni adduntur colores, justas autem suppressere querelas haud facile adeo opus est, neque verborum apparatu, ut ut maxime eleganti & artificioso, quidquam evincitur, ubi contrarium aperte loquuntur ipsa rerum testimonia. Etenim quamprimum hanc rem attentius considerare velimus; facile patet, curam Danorum circa hoc factum multo magis sese extendere, quam ut sub hospitalitatis officiis comprehendendi possit. Primum itaque, præeunte illustri Svecano Hi.

no Historico (c), observamus, errorem a Danis committi, ubi se nihil aliud fecisse adserunt, quam quod Reginam, ubi in Scaniam sese receperat, inde in Daniam transtulerint, cum tamen eam Ny-copia evasisse atque hinc dudum ab illis receptam fuisse sciamus. Porro, quemadmodum hoc iter, præmeditatis inter Danos & Reginam consiliis susceptum fuisse, omnes probant circumstantiæ; ita simul ubi clandestinum consideremus evadendi modum, eum parum honoris magni GUSTAVI memoriæ attulisse haud difficulter intelligimus, adeo ut, si juxta principia decori actum hunc metiri velimus, parum omnino ad suam defensionem jure afferent adversarii nostri. Sed neque exigui adeo momenti fuit hæc res, ut illam æquo animo ferre potuerint Sveci. Primo enim aperta erat læsio, quod internis Svecorum rebus Dani sic semet nimis immiscerent, in quas tamen populi circumjacentes, nullo titulo jus sibi adserere possunt, & quarum rationem Deo soli reddere tenentur gentes, ab aliarum potestate immunes. Accedit huic injuriæ alius exinde cumulus, quod Regina animum minus propensum in Svecos, sæpius jam manifestaverat, adeoque merito timendum erat, ne jam, extra regnum constituta, nova moliendo, securitatem imperii aliquo modo turbaret. Absint a nobis omnia iniqua judicia, neque ubi de veritate agitur quidquam aliud urgemus, quam quod ex ipso facto ejusque circumstantiis justa consequentia deduci queat. Quamvis itaque negari nequeat, actum hunc ob fluctu-

fluctuantem regni statum Svecis primo obtutu, majoris momenti visum fuisse, quam revera fuerit; tamen ab altera parte eum aliquid in recessu habuisse, haudquaquam dubitandum est. Ponamus itaque, hos apparatus ideo tantum susceptos fuisse, ut Christianus IV Reginae viduae auxilio efficeret, ut Christina Svethiae Regina, Filio ejus Friderico in matrimonium locaretur (*d*). Rem ita actu comparatam fuisse, ex variis circumstantiis saltem probabiliter colligimus, adeo ut plurimorum Auctorum testimoniis & illud superaccedat, quod revera hæc propositio a Dano Svecis antea facta fuerit. Ponamus vero, ut diximus, hoc ita fuisse, num sic æquior evadet ipsa actio? Minime gentium. Erat etenim penes Svecos Reginae suæ ita consulere, ut Regni civiumque commodis simul prospiceretur. Fuerunt autem præter alias rationes, quæ istud connubium dissuadere possent, & illa, quod facile fieri posset, quemadmodum non multo post etiam factum novimus, ut Daniæ quoque Regnum in ejusdem Principis potentiam pervenerit; atque sic tria iterum conjuncta fuissent septemtrionis imperia, quales conjunctiones uti in genere tam populo, quam Principi noxias, omnium temporum demonstrant historiae, ita Svecis inprimis parum proficuas esse, lugubris quondam docuit experientia.

(*a*) Puffendorf. Com. De Reb. Svec. Libr. XI. §. 2. Item De Reb. Brand. Libr. I. §. 34. Item Memoires de Chanut.
 (*b*) Holb. D. R. Hist. T. II. p. 844. (*c*) Arckenholtz Memoires de Christine T. I. p. 62. in not. (*d*) Puffendorf.

de Rebus Brandenb. Libr. I. §. 37. fin. Item Holberg. D.
R. Hist. T. I. §. 822.

§. IV.

QUæ hæcenus adduximus argumenta satis probant
superque, acerbiter inter utraque regna eo us-
que jam processisse, ut spes, ortas controversias ami-
ca via componendi, amplius superesset nulla. Quem-
admodum vero Svecorum salus omnino postulabat,
ut justissimas querelas simulando, tempus aliquantu-
lum trahere possent, ne duobus simul gravibus ob-
ruerentur bellis; ita nec quidquam Danis curæ cor-
dique magis fuit, quam ut vires sensim sensimque nobis
furripiendo, jam e longinquo certam sibi pararent
victoriam. Certissima hunc finem obtinendi ratio e-
rat, si commercia, ista tutissima reipublicæ fulcra, in
Svethia vero jam jam nascentia, turbare, atque
in ipsa quasi herba suffocare possent, antequam diu-
tius continuata, justam maturitatem attingere vale-
rent. Vindicaverant autem sibi Dani, ab ipsa natura
ad vires maritimas acquirendas nati, sed quo jure
dispiciant alii, dominium maris Baltici, cui tutando
aptissima erat Oresunda, quæ instar clavis est, qua
interclusa, sponte quasi sua, commercia per septem-
trionem torpescunt. Erat vero inter utraque, Sve-
corum scilicet & Danorum Regna, ita his tempori-
bus stabilitum, ut immunitate vectigalium Oresundi-
corum gauderent Sveci, nec ad quidquam aliud, nisi
quod se Svecos esse probarent, tenerentur. Plana hic
omnia erant, pristinamque in foederibus pangendis
simplici.

simplicitatem redolentia, nec tamen propterea ad omnes cavillationes reprimendas adhuc satis apta. Certificationes quælibet infirma erant adminicula, ubi nodi dissentionum in quovis negotio quærebantur; adeo ut nulla evidentia earundem ratione habita, testimoniis insuper ad nutum Danorum excogitatis, coram tribunali perpetuo essent & examinandæ & confirmandæ (1). Transeant, quæ asperverſis judiciis merito erant rimenda, neque juri ipsius facti diu inhæreamus, temporis tantum jacturam, commerciis perniciosissimam, contemplemur, & sic remoras Navarchis Svecorum nexas, quavis injuria majores judicabit quilibet æquus rerum æstimator. Est vero ignominia horror profunde adeo animis mortalium infixus, ut quodcunque agant, semper tamen studeant, justitiæ speciem præ se ferre. Nec vero hujus fucæ actiones suas obducere negligebant Dani. Urgebant etenim Svecos pactis abuti, justa Regni ipsorum vectigalia surripere, atque exteris, præcipue vero Belgis, certificationes hunc in finem concedere; quod uti ex variis testimoniis, ita vel hinc maxime colligi posse existimabant, quod cum tenuia admodum isto tempore adhuc essent Svecorum commercia, haud unquam eorum opes, tot navibus sustentandis sufficere potuerint. Nec vero inepte omnino hæc ab illis adducebantur, cum revera pauciores essent Svecorum opes, quam ut omnibus transvehendis mercibus indigenæ sufficerent naviculæ. Sed, hoc vel maxime concesso, æquitas adfert ipsorum nequaquam est demonstrata. Sensus etenim ipsius fœderis nunquam

stricte adeo explicari potest, ut immunitas vectigalium
 de illis tantum valeret mercibus, quæ propriis ve-
 herentur navibus, quin potius ad eas quoque exten-
 di debuit, quæ mercenariis naviculis imponebantur,
 imprimis cum navium consideratio hoc loco sit omnino
 indeterminata, neque ipsam naturam negotii substra-
 ti ingrediatur. Ut taceam, suspicionibus potius quam
 fide dignis testimoniis illud inniti, quod certificationes
 exteris ad lædendos Danos unquam concesserint Sve-
 cani mercatores (b). Quod si vero nonnunquam esset
 factum, privatorum culpa non publica auctoritate con-
 tigit, pro qua propterea, omnes omnino, ita ut fa-
 ctum novimus, poena mulctari non debuerint. Erat
 vero & aliud argumentum, quo in nostram perni-
 ciam utebantur Dani, quod scilicet Svecos commer-
 cia illicita exercere contenderent, quæ cohibendi ju-
 re se gaudere, nulli dubitabant. Est autem mercatu-
 ra illicita duplicis generis, adeo ut vel e Regno ab
 exteris efferantur, quæ vel propriis civium usibus
 vix sufficiant, vel domi prius excoli, nec rudes ex-
 portari, populi alicujus intersit, atque quas vel pro-
 pter has vel alias quoque plures rationes e provin-
 ciis efferri leges prohibeant. Hujus generis ex. gr.
 est illud Anglorum commercium in America, cum
 ligno tinctorio *Campege* dictum. Vel etiam talia sunt,
 ut merces vetitas in Regnum introducant, quales
 sunt in patria varia luxuriæ orientalis adminicula;
 neutrum vero hic locum habuisse, paucis demonstra-
 birur. Etenim quemadmodum commercia Svecorum
 his temporibus, dum in prima velut fuerunt infantia, nullo
 modo

modo cum flore relictorum populorum mercatura comparari possunt, ita multo minus illud attingere potuerunt superpondium, ut mercatura nobiscum instituta, Danis perniciose evadere potuerit; inprimis cum e regione ubi incultæ propemodum atque neglectæ jacebant artes, nihil tale facile expectari potuerit, quo genius vicinorum corrumpetur. Sed præterea quoque observandum, naves Svecorum Orfundam præternavigantes, raro in portus Danorum suas direxisse puppes; simul vero onustas redeuntes, nec magis merces suas per Daniam divendere potuisse, cum, propter imbecilem artium statum, maximus earundem in patria adhuc esset usus. Itaque cum non a Danis penderet, quid in Svethiam portaretur, neque mercaturam illicitam hic obtinere potuisse, facile intelligimus. Nec vero ita circumspecte cum omnibus Svecorum navibus agebatur, quin ab aliis etiam sine ulteriori examine vectigalia exigenterentur. Scilicet existimabant Dani, Livoniæ Provincias, quæ post pactum initum primum accefferant, sub communi immunitatis titulo haud esse comprehendendas (c). Eleganter admodum sic nobis suppeditant argumentandi methodum, qua admissa, ne sanctissima quidem satis valida permanebunt fœdera. Etenim, ut taceam, in communi pacto inter Regna inito, singulas quoque sine omni dubio comprehendendi provincias; haud dubitandum esset, juxta canonem illum modo memoratum, nec Provincias atque Regiones, post fœdus initum acquisitas, sub pacis esse tutela, sed impune & sine fœderis violatione pro lubitu posse vexari;

quo quantum communis periclitaretur mortalium securitas, quilibet, vel me tacente, percipit. Sed nec a proposito nostro alienum erit, naturam hujus pacti, cujus toties mentionem faciunt scriptores, paulo attentius considerasse. Quamvis itaque idem nullibi in extenso viderimus, tamen ex iis, quæ haud obscure innuit illustris Puffendorfius (d), non minus quam ex variis Principum Svethicorum, circa vectigalia edictis (e), tuto colligimus, hoc reciprocum & ejus tenoris fuisse, ut utriusque Regni incolæ, in vel per ditiones populi alterius commercia exercentes, ab omnibus immunes essent vectigalium oneribus. Hæc vero cum ita sint, novum certe controversiæ nostræ accedit lumen, atque cum Dani, in accessoriis his Svethiæ Provinciis, vi ipsius pacti, libere negotia sua perficere poterunt, ita Livoniæ quoque mercatoribus, reciproco suo jure omnino uti potuisse, salva æquitate contendimus. Ultro itaque jam Danis concedimus, quod tanto fervore a nobis postulare videntur, scilicet, Principi cuilibet licitum esse in id invigilare, ne quid juribus ejus injuste decedat; id tamen simul nobis concedi postulamus, Christiernum IV. ita semper suis usum juribus, ut nostra violare haud quaquam dubitaverit. Conferamus enim Svecorum Danorumque mutua commercia, atque mandata Christierni IV (f) cum edictis Christianæ (g) simul in contentionem veniant; certe palam erit, Principem hanc, commodis Regni sui intentam, nil nisi justum & æquitati congruum decrevisse, illum vero in eligendis mediis, fini suo obtinendo idoneis, minus scrupulo-

pullosam fuisse. Quamvis vero adversarios eo usque
 reducere valeamus, ut veritatem eorum quæ a nobis
 jam monita fuerunt, saltem qua maximam partem,
 largiantur, nihilominus tamen pacem ab illis violatam
 fuisse hand concedunt; cum hæ injuriæ, privatis illa-
 tæ, sicut existimant, ipsum Regnum non adffigant. Cui-
 libet autem dispiciendum relinquimus, quomodo ef-
 fet demonstrandum, de singulis non valere, quæ ad
 omnes cives pertinere concedantur. Profecto, ve-
 xationes Danorum adeo fuerunt generales, ut nullis
 omnino amplius pepercerit Svecorum navibus. Qua-
 re, si vel maxime verum esset istud, quod modo
 memoravimus illorum principium, saltem vel tum
 causa privatorum publica evadit, dum ex illa integri
 populi certa consequitur ruina. Denique quid est
 quod dubitemus, ex consuto mortale hoc vulnus
 commerciis nostris fuisse inflictum, cum non tantum
 aperte id probent ipsa rerum testimonia, verum insu-
 per Corticius Ulfeld, qui Regni administrationi, ab-
 sente Christierno tunc temporis præerat, palam pro-
 fessus sit, rem brevi eo perventuram, ut ne unica
 quidem amplius Svecorum navicula, Oresundam adi-
 re audeat (b). Quæ quamvis eum, privatum omni-
 no, minatum fuisse urgeant Dani (c), at tamen cum
 eventus verbis omnino respondeat, ita ut nullis o-
 mnino curis & impensis pepercerint Dani, quibus
 commercia nostra ad incitas redigerent; certe hac
 vice magnum pondus in verbis illius fuisse satis
 compertum est.

- (a) Puffendorf. Com. de Reb. Svec. Libr. XV. §. 78.
 (b) Vid. quæ copiose hanc in rem adfert Puffend. loc. cit.
 (c) Holb. Dan. R. Hist. T. II. p. 844. (d) Loc. jam supr. cit.
 (e) Vid. Stiermans Stad. och saml. i Commenc. T. I. & II.
 ubi in omnibus circa vectigalia edictis nominatim ab his
 oneribus excipiuntur Dani. (f) Puffend. loc. cit. (g)
 Stiermans saml. T. II. p. 93. (h) Puffend. Com. de R.
 Svec. Lib. XV. §. 78. (i) Holberg. Dan. Reg. Hist. T.
 II. p. 844.

§. V.

QUæcunque vero & qualiacunque sint, quæ a Da-
 nis Oresundæ perpassi fuerunt Sveci, utut fœ-
 deris pactorumque statutis contraria, potuerint tamen
 æquitatis specie qualitercunque obduci, utpote quæ
 propter frequentiam navium in istis locis interdum
 possent excusari; quod vero nocendi studium ubi ad
 alias quoque plagas pari ratione extenderetur, facile
 id gravius dixeris, quam ut æquo animo unquam fer-
 ri potuerit. Accreverat vero jam ita Danorum ar-
 rogantia, inprimis cum se in Svethia timeri existi-
 marent (a), ut nullum amplius modum Svecos læ-
 dendi statuerint, nec domi nobis molestias creare satis
 erat, sed mercaturam Svecorum in singulis maris
 Baltici portibus turbare nitebantur. Miserunt itaque
 naves armatas ad insulam Rudenam, quæ ex omnibus
 Svecorum navibus, hanc prætereuntibus, vectigalia
 exigent. De ipso facto ubi quæstio fuerit, in ejus
 veritatem non minus Danici quam Svethici Scriptores
 consentiunt; de jure autem ubi mentio instituitur,
 longe admodum a se invicem differunt. Holbergium
 quod

quod attinet, quem pro Danis verba facere libenter patimur, nihil sere ad eorum defensionem adfert, hic æque, ac alibi, ubi de juribus Danorum quaestio fuerit, tantum ipsis generaliter adserens humanitatem, ut nullius unquam jura, nisi injuria prius laceffiti, migraverint (b). Quod cum ita sit, pergamus, quid pro vel contra, de hoc facto adferri queat, paulo attentius examinaturi. Fecerunt itaque hoc Dani, & quidem si jure factum est, vel ex dominio quoddam maris, illis competente, vel etiam propterea, quod singulari pacto ipsis ex his oris vectigalia deberentur. Prius quod attinet, dominium quoddam maris, quod mare est, nec existere neque existere posse omnes dudum judicarunt saniores Politici: dominium vero maris, quatenus littora certæ cujusdam regionis alluit, uti justum omnes norunt atque possibile, ita nec nisi ad propria littora sese extendit, adeo ut si alibi exerceatur, piraticæ potius, quam domicii nomine veniat, nisi aliud interea intervenerit pactum. Dispiciendum itaque jam nobis venit, num pacto quodam inter utraque Regna inito potestatem sibi acquisiverint Dani, peculiare hoc vectigalium genus a Svecis exigendi. Id vero quamvis nec ex actis publicis colligi queat, neque a Danis unquam tale pactum nominatum sciamus, tamen ex alio capite, se jus suum derivare posse, nulli dubitarunt. Scilicet commemorat Puffendorpius, eos his vexationibus, tanquam repressaliis, pro vectigalibus a Svecis Vismariæ certa occasione ab illis sumptis uti voluisse (c); simul urgentes, illis non constare, quo jure

jure hic immunitate vectigalium Sveci gaudere possent. Observamus autem primo, quod si vectigalia a Danis Vismariæ sumserint Sveci, jure omnino hoc factum sit, cum regiones circumjacentes non minus quam ipsa urbs nostrorum parerent imperio, unde & necessario per exactam consequentiam tributa illis etiam deberentur; cum e contrario Danis nullum amplius jus in Pomeraniam competere. Præterea si vel illud ponamus, ut in se absurdum omnino sit, haud intelligi posse cur a vectigalibus hic immunes essent Sveci, ubi tota jam in eorum potestate esset regio, attamen non inde adhuc sequitur, hæc tributa Danis solvenda fuisse, qui certe nullam vel speciem juris his exactionibus præferre possent. Accedit vero his omnibus vel inde tandem robur haud exiguum, quod cum commercia Svecorum in Pomerania, non ita lucri gratia gererentur, quin potius ad victum & amictum militi Svecano acquirendum essent instituta, non potuerint non maximæ nobis creari molestiæ, ubi reliquis belli malis & hoc superaccederet, quod omnia, quæcunque ad exercituum usum requirerentur, injustis vectigalibus & rariora & cariora evaderent.

(a) Arckenholtz Memoires de Christine T. I. p.

(b) Holberg. Dannem. R. Hist. T. II, p. 833. (c) Com. de Reb. Svec. Libr. XV. §. 78.

§. VI.

Quemadmodum in regno naturæ varii occurrunt

runt eventus, quos hoc vel illo modo sese habere percipimus, atque his vel aliis motibus & mutationibus iterum occasionem præbere tuto colligimus, licet unde primam originem ducant hæc phænomena, certo affirmare non possimus; ita quoque in mundo politico non raro evenit, ut inimicitia inter Principes, ventorum instar, repente oriantur, has excipiant querelæ ab utraque parte acerbissimæ, mox læsiones & repressalia, donec tandem cruenta subsequantur bella; & tamen non raro fit, ut vires horum omnium motrices ultimæ ipsæque malorum scaturigines, quam plurimos mortalium lateant. Quod præsentem casum attinet, evolutas dedimus rationes, quibus permoti Sveci ad jura sua vi armisque defendenda, Holsatiam invaserint; quod utut quantum fieri potuerit, satis ostensum esse existimemus, tamen nec ulli dubitamus, quemlibet qui debito ingenii acumine res expendere consueverit, in his fore desideraturum, ut absconditam belli causam, primumque inimicitiarum fontem detegamus. Neque vero de hac re amplius nos ambiguos esse patiuntur ipsa Danorum testimonia. Fatentur vero illi, Christiænum IV. rebus Germaniæ perpetuo intentum, non nisi ægre tulisse ingentes Svecorum progressus, atque mediationem suam, toties oblatam, perpetuo rejici, eumque propterea ita curasse, ut Dux belli in Circulo Saxoniam inferiori eligeretur, simul vero militem in Germaniam duxisse, navesque armatas sub Rudenam misisse, ut sic monstraret, suam media-

tionem haud esse contemnendam; atque hæc eo tandem egisse animo, ut vi partes belligerantes ad pacem sanciendam, jamjam adigeret (a). Singulares certe vel primo aspectu hæ fuerunt minæ, sed audiamus tamen rationes, quibus æquitatem earum probare annituntur. Bellicosa erat Svecorum gens, atque quid armata valeret, sapius jam prostratis indicaverat hostibus, omnia simul in Germania feliciter adeo gesserat, ut timendum esset, ne nimis suum dominandi ardorem, ubi ad pacem perventum fuerat, extenderet, atque quod inprimis metuendum, Provincias quasdam, uti Pomeraniam, sibi vindicaret; quo non modo ambitiosis ejus consiliis latior concederetur campus, sed Dani quoque, ubi bellum inter utraque regna oriretur, duobus simul in locis vicinos hos repellere cogerentur (b). Hæc cum ita sint, sponte jam devolvimur ad illam quæstionem examinandam, num mediator alterutri vel utrique paciscentium, ita pro lubitu condiciones pacis imponere possit, ut ad easdem recipiendas vi etiam, si alias noluerit, tergiversantem jure adigere queat? Solvendus simul erit nodus ille Gordius, num scilicet metus sit justa belli causa? Quem cum haud ita pridem satis, ut existimamus, enodavimus (c), in eo ulterius explicando multi esse nolumus, ad ipsam quæstionem cardinalem statim properantes. Notandum itaque omnium primo est, quod sicut Principes præter DEUM neminem agnoscant superiorem, sed in perfecta inter se vivant libertate naturali, ita sponte sua cadit hæc

hæc mediatoris potentia, nisi talem fingamus casum, ut dimicantes jus semet cogendi in mediatorem transfererint, atque sic arbitrum litis sumserint. Quod vero præfens jam attinet negotium, observamus, non minus Svecos, quam Austriacos iterum iterumq, mediationem Danorum recusasse, si-bique reservasse potestatem, rem armis dirimendi: quod cum ita sit, quale de moliminibus Danorum iudicium ferri debeat, cuilibet cordato decernendum relinquimus. Sed datur tamen & alius casus, in quo usum armorum mediatori licitum esse, multi concedunt: quando scilicet alteruter belligerantium præfractæ adeo est frontis, ut missis omnibus æquitatis principiis, nulla amplius curet officia, sed armis suis in perniciem aliorum perversè abutitur; tum enim non modo eum lædit, cui ea tempestate injuriam infert, verum simul omnia juris naturalis fundamenta convellendo, toti generi humano inimicum sese demonstrat, adeoque flagelli hujus furor oportune coerceri potest. Quam parum vero hæc durities in Svecos quadret, quis, vel me tacente, non percipit? Etenim quamvis verum omnino sit, felicem adeo fuisse armorum eorum cursum, ut honestas pacis condiciones, merito sibi polliceri possent; multum tamen errabit, quicumque tantam fuisse eorum potentiam sibi perivadet, ut omnia pro lubitu ab Austriacis exigere potuerint, quin potius ob vacillantem plurimorum foederatorum fidem, lubrico adeo innixæ sunt fundamento eorum res, ut maxima circumspectione o-

pus haberent, si sese conservarent, atque caverent, ne unico ictu simul & semel omnia in pejus ruerent. Præterea si par fuerat, bello prosequi Svecos, propterea, quod Provincias quasdam Germaniæ, in præmium liberati orbis Germanici sibi adferrent; scire cuperem, an æquum erat, ut qui maximis defuncti essent periculis, ingentes fecissent sumtus, atque vota omnium fere Protestantium implevis- sent, nulla laborum ac victoriarum præmia repor- tarent. Non equidem negamus, nobiscum æque ac cum aliis populis tum actum fuisse, nisi tempe- stive laboranti Germaniæ auxilium tulisset GUSTA- VUS ADOLPHUS; simul vero jure meritoque ur- gemus, quod quemadmodum Sveci, non tantum privatam sed publicam etiam causam gesserant, ita præter honorem vindicatæ patriæ liberatæque Ger- maniæ, alio quoque simul brabeo, magnitudini re- rum gestarum non admodum dissimili, compensari & indemnes præstari debuerint.

(a) Holberg. Dannemarks R. Hist. T. II. p. 832. ad 838. (b) Id. T. II. p. 836. & 37. Item Epist. Christ. IV. ad Petr. Vibe Glucsb. 27. Maj: Ded Kongerike Danmark wil komme i stor fare, om dy Swenske skulle erlange saa- dan Fred, som kommer dem til pafs. (c) Vid. Dissert. de Equilibrio Imperiorum P. Polit. §. VI.

§. VII.

HActenus res gestas Svecorum in Holsatia ex æquita- tis potius, quam prudentiæ fontibus vindicavi- mus; certo tamen persuasi sumus, omnem prudentiam politi-

politicam ad horum principiorum tenorem actiones suas dirigere. Etenim quemadmodum felicitatem rerumpublicarum, in iusta proportionem iurium imperantis & civium merito collocarunt saniores; ita quoque securitatem integrarum gentium in æquilibrium principum potentia tutissimum habere præsidium, omnes largiuntur. Quemadmodum vero gravitatem corporum in unico puncto, quod hanc ob causam centrum gravitatis vocatur, ita concentrari sibi concipiunt Mechanici, ut eo suspenso, totum quoque simul sustineatur corporis pondus; ita æquilibrium Europæ, in æquilibrio imperii Germanici ita fundari, ut unum sine altero neutiquam existere queat, multiplex & fida jam pridem docuit experientia. Sicut vero influxus, quem in communem Europæ statum habet imperium Germanicum maximus est, ita interna quoque ejusdem structura non adeo firma, ut motibus satis gravibus facillime concipiendis, omnino ineptum foret. Sive enim imperator, quem ut caput imperii merito consideramus, ad illud pervenerit potentiaæ fastigium, ut summam potestatem vi sibi acquirere valeat, sive etiam membra quæcunque adeo valida evadant, ut, in imperii perniciem, rerum arbitros se constituere fatagant, in utroque casu summa imis miscebuntur, atque omnis non modo e Germania, sed ex integra ferme Europa, exulabit pax atque securitas. Incommoda, quæ ex priori casu redundant, haud obscure probant horrendi motus, qui iis exstiterunt temporibus, quæ nostræ jam sunt

conside-

considerationis. Imperatores namque ex domo Augustiaca orti, potentissimis Hispanorum auxiliis ad-
 juti, opibus jam adeo valuerunt, ut ambitiosis eorum
 conaminibus reprimendis, membra imperii unita
 vix sufficerent, inter se vero dissidentia, extrema
 quævis exspectare cogerentur. Necesse itaque erat,
 si extra telus factum collocanda esset Germaniæ se-
 curitas, ut oppressis auxilium ferrent vicinæ gen-
 tes. Hæ vero quamvis non minus proprio periculo,
 quam oppressorum precibus permoti, libenter id fe-
 cissent, magnis tamen, quæ ubique in Europa fue-
 runt, turbis factum est, ut præter Svecos, Gallos
 atque Danos nullus fuerit populus, qui opus tanti
 momenti susciperet. Ut vero Dani, rebus infelici-
 ter gestis, post pacem Lubecensem ad Cæsaris par-
 tes accesserant, ita sub auspiciis duorum reliquo-
 rum res jam eo pervenerat, ut de pace universali
 anhela sibi gratulari posset Europa, atque systema
 quoddam Politicum introduceretur, quo effectum,
 ut istud, quod omnes hæctenus ita perterrefecerat,
 malum, vel nunquam existeret, vel saltem citius,
 si quando ingravesceret, iterum componeretur.
 Hunc vero in finem cum necesse esset, ut vicini
 populi sedulo curarent, ne quid injusti amplius su-
 sciperetur, quo infirmiores potentioribus prædæ
 cedere possent; ita nec unquam efficacius ad hoc
 præstandum permoveri potuerunt extranei, quam
 ubi provincias quasdam Germaniæ tenerent, qui-
 bus membra ejusdem imperii constituerentur. Po-
 namus jam alterutri septemtrionis regno, Svethiæ
 puta

puta vel Daniae hanc praerogativam vindicandam esse, & tamen juxta prudentiae regulas, eandem nobis fuisse concedendam, demonstrabimus. Scilicet in utroque casu provinciae quaedam Germaniae exteris erant tradendae, & effectus tamen idem utrobique sperari non potuit; cum eadem adhuc superessent rationes, quibus factum esse ipsi fatentur Dani, quod res eorum infelicitate adeo cum Imperatore processerint (a). Sveciae contrario, jam partim potentia praevaluerunt, partim longa experientia intimum ipsius imperii statum cognoverunt, adeoque stabilem pacem Germaniae praestare potuerunt, cujus fundamenta, nedum iis temporibus, quibus tutelam oppressorum in se suscipere haud valuerunt, quisquam convellere ausus est (b). His accedit, quod cum Galli, quemadmodum ipsi fatentur, lippis eo tempore oculis fortunam Svecorum aspicerent, propterea quod nimis magna commoda, hinc sibi merito polliceri possent Protestantes (c), atque simul totum hoc bellum non modo eum in finem susceptum fuerat, ut sors oppressorum Protestantium mitior redderetur, verum etiam ut in iusta Protestantium & Catholicorum aequalitate introducta, fundaretur ipsum Germaniae aequilibrium, ita non tantum hoc respectu tolerandum fuisset, si quod fuerat nostrorum superpondium, verum etiam timendum erat, ne Dani, si totum hoc opus expedire voluissent, majus suscepissent onus, quam cui ferendo pares essent. Denique quid est, quod securitatem Germaniae, quondam aucta Svecorum potentia,

sentia, adeo in periculo fuisse quis existimet, cum haud ita pridem, exigente id publico bono, conjunctiones Electoratum cum potentissimis Europæ Imperiis haud recusaverint acutissimi Politici? Et venient forte olim tempora, quibus plures adhuc demembrationes efficiet communis status ratio.

(a) Holberg. Dann. R. Hist. T. II. p. 734. (b) Observatio hæc anonym. est Auctor. Libri cui titulus Histoire du siecle depuis 1648. jusqu' à 1748. (c) Videat. Epist. Comitis de Brienne Secret. stat. in Gallia ad Legat. Gallorum Romæ tunc degentem in Libr. Les Négociations d' Arnauld Tom. IV. p. 102. item Mémoires & Negoc. Secr. pour la Paix de Munster. T. I. p. 145. & 146. ibid. in Astruc, legatorum Galliæ T. I. p. 63. & 65.

§. VIII.

Tot tantisque argumentis convicti Dani, injustitiæ forsan Majores nostros arguere desinent, illud tamen juri gentium contrariari nihilominus contendunt, quod belli indictio ipsum bellum non antecefferit, sed irruptionem primum secuta sit ipsius Thorstensonii (a). More enim invaluit, inter cultiores gentes, a remotissimis usque temporibus, illud, quod jus feciale Romanis vocabatur, & quo hostibus reparationem damni præfracta fronte recusantibus, indicabant, se vi exposcere velle, quæ ultro obtineri non possent. Sed quamvis non negemus, inesse huic mori multum magnanimitatis, sic cum e contrario neminem inficias iturum credimus, quin dentur casus, ubi hæ ceremoniæ populo

pulo cuidam certam acceleraturæ sint ruinam, ita quoque quin eadem interdum, exigente ita reipublicæ statu, salva iustitia & æquitate, omitti & possint & debeant, nulli dubitamus. Etenim cum omnis belli iustitia, ab injuria, quam nobis adversa pars intulit, derivanda sit, adeo ut pars læsa a parte lædente reparationem damni vi exposcere queat; huic profecto juri nihil propterea decedit, quod ipsum propositum non antea declaratum sit. Quid? quod nisi hæc ita essent, concedendum omnino esset infirmiores a potentioribus impune lædi posse; cum, si illi hos, omnibus suis copiis instructos, aggrederentur, non tantum nullam injuriæ illatæ reparationem obtinerent, sed potius certam sibi accelerarent ruinam. Perpendamus vero jam circumstantias hoc bellum concomitantes, & facile apparebit in idem omnia ea quadrare, quæ jam a nobis allata sunt. Erat scilicet lubricus adeo Svecorum in Germania status, ut nihil tunc contra Danos efficere possent. Ponamus vero jam, eosdem statim, ac læsi fuissent, bellum minatos fuisse, certe eos contra omnes prudentiæ regulas egisse asserendum est; simul vero & officia erga semet ipsos neglexissent, inprimis cum certo præviderent, Danos, nihil præter speciosam belli causam desiderare, quam tunc certe nacti fuissent maxime idoneam. Sed nec a Svecis omissa fuere, quæ necessario iustum bellum antecedere debent. Sæpius enim quærelas suas ad Daniæ Principem detulerunt, sæpissime damni reparationem exposcuerunt, semper ve-

ro infectis rebus redeuntēs, non raro ignominias
perpeſſi, contemptum cum injuria conjungi experti
ſunt. Præterea haud e re erit obſervare, eum pro
aggreſſore non ſemper eſſe habendum, qui primus
arma capeſcit; cum ſæpiſſime evenire ſoleat, ut gra-
viſſimæ læſiones, & reparatio injuriæ pertinaciter
negata, jus bellum inferendi, etiam ſine prævia de-
claratione, ipſi concedant; imprimis ſi injuria eum
in ſinem directe intentetur, ut ruinam alterius po-
puli, niſi mature medela intervenerit, certe ſecum
ſit allatura. Horum ſi ad præſentem caſum appli-
catio fiat, facile apparebit, non Svecos, qui pri-
mum arma ceperunt, ſed Danos, qui iisdem ino-
pinate adeo oppreſſi ſunt, primum bellum orditos
ſuiſſe. Non equidem defuerunt, qui ex ſolo metu
& ſuſpicionē, hos motus Svecorum ſuſceptos fuiſſe
iterum iterumque crepant. Sed quantum hi errent,
facile quemlibet animadverſurum confidimus, qui
ipſam rem paulo attentius conſiderare voluerit.
Quis enim meras ſuſpiciones vocabit atrociffimas
læſiones, per vexationem navium nobis illatas?
Quid? quod palam jam profeſſi eſſent Dani, ſe id
agere, ut pro omnibus Svecorum ſumtibus, quibus
poſt triginta propemodum annos jam exhaustum e-
rat regnum, exiguam pecuniæ ſummam reporta-
rent (b), atque, ſi per ipſos res ſtetiſſet, ſatis ha-
buiſſent noſtrates, ſi tot obtinuiſſent talenta, quot
unius anni ſtipendio, mercenariis ſolvendo, vix
ſufficerent (c). Qua quidem ratione florentiſſimi im-
perii ſpem uno ictu vanam efficere voluerunt. Sed
ſatis

fatis jam diu in re versati fuimus minus grata,
 ejus filum tractationis, quemadmodum non nisi
 recentissimorum Historicorum exemplis permoti, pri-
 mum suscepimus, ita nec nisi æquitatis studio ani-
 mati ad finem jam perduximus; sortem posterorum
 felicem augurantes, quibus nil nisi gratissima sinceræ
 inter Svecos Danosque amicitia documenta memora-
 re dabitur; in qua prout felicitas utriusque populi
 tutissimum habet firmamentum, ita ut in per-
 petuam temporum seriem inviolata maneat
 atque persilât, ex animo vovemus.

- (a) Holberg. Dannemarks Riges Histor. T. II. p. 842.
 (b) idem Libr. cit. p. 836. (c) vid. Aickenholtz Memoir.
 De Christine T. I. p. 118. in not.

Pereximio atque Præstantissimo,

Domino ANDREÆ TENGBLAD,

Amico Dilectissimo.

SVavius haud quidquam sinceri pectoris igne,
Quem niveus candor sustinet atque regit!
Ventorum furiaë confurgant, agmine facto,
Et nitidum Phœbum nubila densa tegant.
Munera distribuatque aliis fortuna perampla;
Sed nobis contra tædia mille creet.
Cuncta libens subeo, dum sit mihi fidus amicus,
Dum sit cui pleno pectore cuncta loquar.
Ut sale non condita caro fastidia gignit;
Sic sine amicitia vita molesta foret.
Sive gravi interdum curarum mole premamur,
Fidus amicus adest, dimidiamque gerit.
Sive etiam melior fors nostra incepta secundet,
Gaudia nostra nimis promovet alter ego.
Te cano, Mi TENGBLAD, dum scandis pulpita Phœbi,
Doctrinæ & nobis das documenta probæ.
Ingenii dotes, præclaros gratulor ausus,
Sincere & voveo prospera quæque Tibi.
Laurea ferta Tibi dexter sic reddet Apollo,
Quæ simul excipient præmia digna brevi.

Sic gratulari voluit

Tuus ex asse

JONAS BILMAR.